

TAHVİL SAHİBİNİN TAHVİLİ İHRAÇ EDENE VEYA DEVREDENE KARŞI BORÇLARI VE TAHVİLİ DEVRALANA KARŞI SORUMLULUKLARI

Dr. Mehmet Nuri KARAAHMETOĞLU

I. Tahvil bedelini ödeme borcu:

Tahvil sahibinin en önemli borcu aldığı tahvilin bedelini tahvil ihraç edene veya devren iktisap ediyorsa devraldığı kişiye veya yetkili kıldığı kişiye ödeme borcudur. Tahvil bedeli ya alımda peşin olarak ödenir veya taahütname yapılmışsa taahütname esnasında peşin veya taahütnamede gösterilen vadelerde ödenmek üzere taksite bağlanabilir ⁽¹⁾. Biz konuyu tahvil sahibinin tahvili tahvil ihraç edenden alması halini esas alarak inceliyeceğimiz tahvili devren iktisap halinde de tahvil sahibinin borçları genel olarak aynı niteliktedir. Bunları ayrı ayrı incelemek konuyu oldukça genişleteceğinden bu sınırlamaya gitmeyi zorunlu gördük.

1. Tahvil bedelinin tespiti:

TTK tahvillerin itibarı kıymetleri hakkında pay senetlerinin aksine bir alt sınırlama getirmemiştir. Bu nedenle nazarı olarak bir liralık itibarı değeri olan tahvilde ihraç etmek mümkündür ⁽²⁾. Kanun tahvillerin itibarı kıymetleri hakkında bir tavan sınırdan koymamıştır. T.C. Merkez Bankasının tebliğlerinde de bu

(1) Arslanlı, AŞ, II-III, 289; Domaniç, Kıymetli Evrak, 696.

(2) Onsun, 176.

hususla bir sınırlama da yapılmamıştır. Ancak birçok Avrupa devletlerinde tahvil itibarı değeri için bir alt sınırlama getirmiştir⁽³⁾. Hukukumuzda yalnız rehinli tahvilat hakkında MK m. 846'nın getirmiş olduğu düzenlemede tahvillerin itibari değerinin alt sınırını 10 TL olarak sınırlamıştır. Yukarıdaki izahattan anlaşılacağı üzere tahvil ihraç eden ihraç edeceği tahvillerin itibarı değerlerini serbestçe tayin edebilir. Ancak burada tahvillerin çıkarılma zamanındaki piyasa şartları, masrafları, kolayca satış imkânları nazara alınarak ve gereksiz masraflara sebebiyet vermeyecek şekilde tahvile itibarı bir değer konur. İşte bu değer tahvil alıcısının satış süresi içinde satın aldığı tahvil borcunun miktarını belirler⁽⁴⁾. Bir emisyon içinde değişik itibarı değere haiz tahvil çıkartılması: örneğin, 500, 1000, 5000 TL itibarı değerlerin eşit olması kaidesine aykırı olmaz⁽⁵⁾. Buradaki eşitliğin tahvil sahiplerine eşit haklar tanınması şeklinde anlaşılması gerekmektedir. Her tahvil alıcısının borcu, almayı taahhüt ettiği tahvilin itibarı değeri kadardır.

Bazen tahvil sürümünü artırmak amacıyla primli tahvilleri çıkartılabilir⁽⁶⁾. Bu tahviller ya ihraç primli veya itfa primli olmaktadır. Tahvil ihraç edildiği sırada üzerinde yazılı itibarı değerinden daha düşük satılıyorsa bu tip tahvillere ihraç primli tahvil denmektedir. Tahvil alıcısının ödemekle yükümlü olduğu tahvil bedeli tahvil senedinin üzerinde yazılı olan itibarı değer değil, taahhünameye bu tahvile karşı ödemeyi taahhüt ettiği miktardır. Örneğin 1000 TL itibarı değere haiz tahvil senedine % 18 ihraç primi ile çıkarılmışsa tahvil 180 TL eksikliğine, 820 TL satılır. Böylece yukarıdaki örnekte anlaşılabileceği üzere ihraç primli tahvillerde tahvil alıcısının ödeyeceği miktar tahvil senedi üzerinde yazılı olan miktar değil bu miktardan ihraç primi çıktıktan sonra kalan miktardır⁽⁷⁾. Başka bir deyişle ihraç primli tahvilde, tahvilin nominal değeri ile satış fiyatı arasındaki fark tahvil sa-

(3) Arslanlı, Fransız Hukukunda tahviller 5.000 ve 10.000 Frank veya bu miktarların misli olarak sınırlandırılmıştır. Belçika Hukukunda ise taban sınırlama 1.000 Franktır. Bkz. 373.

(4) Bkz. Tebliğ, m. 4 «Tahviller ilan olunan satış süresi içinde 2. Mad. belirtilen istisna dışında nominal değerinden aşağı bir değerle satışa arz edilemezler».

(5) Domaniç, Tahvil Senetleri, 311.

(6) Arslanlı, AŞ, II-III, 303; Erem, AŞ, 193; İmregün AO, 312.

(7) Arslanlı, AŞ, II-III, 304; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu) Ortaklıklar I, 601; Onsun, 172, Arar, 246.

hibinin borcunun miktarını tespit eder (8). Uygulamada normal faizli tahvillerin ihraç primli tahviller gibi satıldığı görülmektedir. Buna neden olarak T.C. Merkez Bankasının tebliğle ihraç primli tahvilin ihracı yasaklanmış olmasıdır (9). (Md. 2, 3) Ancak aynı tebliğin 6. Mad. yer alan tahvillerin satış süresinin dört ayla sınırlandırılmıştır. Tahvili satın alan kişiye bu müddet içinde aylık faizi tahvilin nominal değerinden düşürülerek satılmaktadır (10). Örneğin 1000 TL nominal değerdeki tahvil 1. ayda 955 TL 2. ayda 970 TL 3. ayda 985 TL ve 4. ayda 1000 TL satılmaktadır. Tahvil alıcısının ödemekle yükümlü olduğu miktar bu müddet içinde değişmektedir.

İtfa primli tahvillerde bedelin tespiti ihraç priminden farklıdır. İtfa primli tahviller, tahvilin itfası (Tahvil ihraç eden tarafından borcun ödenmesi) sırasında tahvilin itibarı kıymetine belli bir oranda kıymet ilave edilip geri ödenen tahvillerdir. Örneğin 1000 TL itibarı değerinde satılmış bir tahvile iki yıl sonra itfasında 1360 lira ödeneceği kararlaştırılmışsa 360 TL itfa primi vardır. İtfa primli tahviller piyasada tahvilin itibarı değeri üzerinden satılır. Bu nedenle tahvil alıcısının borcu aldığı tahvilin itibarı değeri kadardır. Ancak tahvilin hem itfa primli hem de ihraç primli olarak piyasaya sürülmesinde bir mahsur bulunmamaktadır (11). Bu tip tahvillerde tahvil alıcısının borcu yalnız ihraç priminin tahvilin nominal değerinden çıkarıldıktan sonra geri kalan miktarı kadardır. Yine itfa primli tahvillerin aynı tertip içinde itfa süreleri nazara alınarak değişik primlendirilmesi mümkündür (12). Ancak bu primlerin ihraç veya itfa da verilmesinin belirtilmesi gerekir kanısındayız. Çünkü ihraç primli olduğu zaman borçlunun ödiyeceği miktar prim nispetinden düşmektedir. Bu raya kadar tahvilin satış süresi içindeki tahvil bedeli ve alıcının ödemekle yükümlü olduğu tahvil bedelini çeşitli şekillerde inceledik. Tahvil bedelinin satış süresi bitiminden sonra veya devren iktisap halinde, tahviller üzerinde bulunan değerlerin altında veya üstünde tedavül edebilir. Bunu piyasadaki o tahvile olan arz ve talep belirler. İşte bu halde tahvilin piyasa fiyatından bahse-

(8) Domaniç, Kıymetli Evrak, 677.

(9) Tebliğ, m. 1, 2.

(10) Tebliğ, m. 2.

(11) Arslanlı, AŞ, II-III, 304.

(12) Arslanlı, AŞ, II-III, 304; İmregün, AO, 313.

dilir. Piyasa fiyatını etkileyen faktörleri şöyle sıralamak mümkündür.

a. Tahvilin itfa süresi, itfa süresi yaklaştıkça tahvilin fiyatı nominal değere yakın işlem görür.

b. Tahvil ihraç edenin mali durumu tahvil ihraç edenin sürekli kâr yapması tahvilin piyasadaki değerini artırır. Ancak zarar halinde ise tahvil ihraç edenin tahvil ana parasını ödiyemeyeceği düşüncesi ile tahvil nominal değer altına düşer.

c. Faiz hatlerinin genel olarak indirilmesi halinde tahviller nominal değerlerinin üzerinde fiyat alır.

d. Tahvilin, teminatlı olması pay senetleriyle, değiştirilme olanağı veya pay senedi alma haklarını sahiplerine verilmesi hallerinde, istisnai haller dışında piyasada nominal değerlerinin üzerinde işlem görürler ⁽¹³⁾.

Yukarıda tahvilin piyasa fiyatına tesir eden etmenler tahvile o günkü piyasada ödenen fiyatını belirler, fiyat borsaya kota ettirilmiş tahvillerde borsada oluşur ⁽¹⁴⁾. Tahvil alıcısı bu bedeli ödemekle yükümlü olur.

2. Tahvil bedelinin ifa zamanı ve tediye yeri:

Tahvil satın almak isteyen kişinin tahvil satın alma taahhüdünü imzalamakla tahvil ihraç edenle tahvil alıcısı arasında taahhütname tamamlanmış olur. TTK'nunda şekle tabi tutulan tahvil satın alma taahhüdü iki nüsha halinde hazırlanır. Ancak tahvil satın alma taahhüdünde tahvil bedelinin tamamının peşin olarak, yoksa izahnamede belirtilen vadelerde taksitle ödenmesi gerektiğinin ayrıca belirtilmesi gerekir ⁽¹⁵⁾. Kaide olarak taahhütnamenin imzalanması sırasında taahhüt miktarının tamamının ödenmesi mecburiyeti yoktur ⁽¹⁶⁾. Ancak ödenecek tahvil bedellerinin bir miktarının peşin, geri kalan miktarın kararlaştırılan veya izahnamede belirtilen tarihlerde ödenmesinde de bir mani yoktur. TTK'nunda tahvil bedellerinin ödeneceği yer belirtilmemiştir. Bu nedenle tahvil bedeli ortaklığa ödenebileceği gibi tahvilin satı-

(13) Eroğaç, 31 vd.

(14) Bkz. Nadaroğlu, 329 vd; Ohri, 356 vd.

(15) Çevik, 167.

(16) Arslanlı, AŞ, II-III, 279; Arar, 251.

cısını yapan banka şubesinde ödenebilecektir (17). Ancak 211 sayılı kanunun 4. ve 40. maddelerinin, T.C. Merkez Bankasına verdiği yetkiye dayanılarak, çıkardığı tebliğde (18) özel sektöre çıkarılacak tahvillerin satışını, ana para ve faizlerin ödenmesini bir bankanın aracılığı ile yapılmasını şart koşturmaktadır. Adı geçen maddenin bankalara komisyon temin etmeye yönelik olması tenkit edilmekte isede (19) bu tedbirin sermaye piyasasındaki denetimi kolaylaştıracağı gibi, tahvil alıcılarına güven verdiği de ileri sürülebilir (20). Yukarıdaki hüküm gereğince tüm özel sektör tahvillerinin bankalar aracılığı ile satılması ve tahvil bedelinin tamamının veya taksitlerinin bankaya ödenmesi gerekir. Ancak halka sunulmayan tahvillerde tahvil bedelinin ortaklığa ödenmesi gerekir.

II — Tahvil senedinin teslim alma borcu:

Tahvil ister taahütname ile ister bedeli ödendikten sonra doğrudan doğruya satın alınmış olsun, tahvil sahibi tahvil senedini teslim alma mecburiyetindedir. Böyle bir mecburiyetten bahsetmek herşeyden önce tahvillerin kıymetli evrak vasfından çıkmaktadır (TTK m. 557) Nama yazılı tahvillerde senetteki hakkın kazanılabilmesi için yazılı bir devir beyanı ve zilliyetliğin nakli gerekir. (TTK m. 559/2) Hamiline yazılı tahvillerde ise senedin teslimi gerekir (TTK m. 559 MK m. 686 vd) Senedi teslim alma borcunun diğer bir nedenide, tahvil borçlusu, ancak senedin kendisine teslimi halinde tahvil bedelini ödemeye zorunlu tutulur (TTK m. 558/1) Tahvil senedini teslim almamış tahvil alacaklısı alacağını kıymetli evrağa dayandırarak ileri süremez. Diğer taraftan tahvil ihraç eden izahnamede belirtilen şartlara göre tahvil bedelinin ödememesi ve varsa diğer şartların yerine getirilmesinden sonra, tahvil alacaklısı tahvil senedinin kendisine teslimini talep hakkına sahiptir (21). (BK m. 182/1) Diğer taraftan BK m. 208/1 alıcıya satılanı teslim alma mecburiyeti yüklemektedir.

(17) Çevik, III, 168; İmregün, Ticaret Hukuku, 452.

(18) Tebliğ, m. 2.

(19) İmregün, Ticaret Hukuku, 448.

(20) Çevik, AŞ, III, 161.

(21) Arslanlı, AŞ, II-III, 286.

Alicının senedi teslim alma borcu, kural olarak onun yararıdır. Bu nedenle borç terimi yerine alıcının hakkından da bahsedilebilir (22).

Ancak hemen burada tahvilin şekle uygun olarak çıkartılmış olması ve izahnamede belirtilen şartlara uygun olması gerekir. Ancak bu halde tahvil alıcısının tahvili teslim alma borcundan bahsedilebilir (23). Tahvil ihraç eden veya satışı yapan banka tahvil alacaklısına tahvil senedini fiili olarak arz etmelidir. Ancak bazı hallerde sözlü veya yazılı arzda kâfidir (24).

Konunun önemi tahvil senedinin çalınması kayıp olması hallerinde hasarın kime ait olacağına tespitinde önem arz etmektedir. TTK'nunun 1, 25 ve 870 maddelerinden de anlaşılacağı üzere satım sözleşmesinin tahvil satımında olduğu gibi ticari mahiyet arz etmesi hasarın geçişi bakımından bir ayrıcalık getirmemektedir. Bu konuda Borçlar Kanununun ilgili hükümlerin uygulanacağını belirtilmektedir. BK m. 183 esaslarından hareket edildiğinde tahvil senedinde hasarın alıcıya ne zaman geçtiğininde belirtilmesi gerekir. İsviçre ve Türk Hukuk sisteminde satım sözleşmesinin meydana gelmesiyle hasar alıcıya geçmektedir (25). Böylece mülkiyetin geçişiyle hasarın geçişi birbirinden ayrılmış durumdadır. Ancak bu sözleşme prensibinin hukukumuz açısından bilhassa Ticaret Hukuku yönünden mahsurluğu olduğu belirtilmektedir (26). En önemli sakıncaları arasında, mülkiyetle hasarın geçişinin ayrılması, halkın adalet duygusuna ters düşmesi ve tahvil ihraç eden tahvil senedini teslimdeki gayretini azaltacağı ileri sürülebilir. (27). Bizcede tahvil senedinin tesliminden sonra (mülkiyetinin devrinden sonra) hasarın tahvil sahibine geçmesinin kabulü yukarıdaki gerekçelerin yanında hakkın ileri sürülebilmesi yö-

(22) Tunçomağ, II, 149.

(23) Bkz. Becker, Anm 5. zu rt 211, Anm 6/7 zu Art 213.

(24) Bkz. Domanıç, Kıymetli Evrak, 653, tahvilin ticari iş ve borç olmasının neticeleri; Tunçomağ, I, 462/463.

(25) 21, Tunçomağ, II, 49; Heck, § 83, 4 Alman ve Avusturya Hukukunda ise teslim prensibi kabul edilmiştir. Bkz. Heck, § 83,4; Enneccerus/Lehmann, § 103, I.

(26) Arslanlı, Ticari Bey, 194/195; Schwarz, Satış aktinde hasarın intikali, Ank. Huk. Fak. Mec. 1947, 163.

(27) Akıntürk, satım aktinde hasarın intikali, Ank. 1966, 110, 113; Feyzi-oğlu, 202.

nünden de zorunlu olmaktadır. Tahvil ihraç eden tahvil senedini hazırlayıp tahvil alıcısına fiili olarak arz ettiği veya sözlü, yazılı olarak alması için ihbarda bulunmuş fakat tahvil sahibi teslim alma borcunu yerine getirmemişse, fiili, arzın yapıldığı anda, yoksa yazılı, sözlü ihbarın yapıldığı anda müddet belirtilmemişse hasarın alıcıya geçtiğinin kabulü gerekir. Bu görüşü destekler nitelikte yargıtay içtihatına da raslanmaktadır ⁽²⁸⁾.

III — Tahvil senedi devrini haber verme borcu:

TTK m. 428 Nama yazılı tahviller için AO'lığa bir tahvil defteri tutma zorunluluğu getirmiştir. Ayrıca bu defterin tutulmaması halinde TTK 336/3 yönetim kurulunun mesul tutulacağını belirtmiştir. Ancak AO'lığa haber vermeden tahvilini devir eden tahvil sahibinin mesuliyeti ne olacağı hakkında kanun koyucu pay sahiplerinin aksine tahvillerde düzenleme yapmamıştır. Türk Hukukunun tahvillerin devri hakkında özel bir düzenleme olmayışı, doktrinde tahvillerin devrinde; pay senetleri hakkında hükümlerin kıyasen uygulanması gerektiği görüşü ağır basmaktadır ⁽²⁹⁾.

Ancak nama yazılı pay senetlerinin devrini haber verme mükelleftiyetini düzenleyen (TTK m. 416/2, 417/4, 418, 419) nama yazılı tahvillerin devrinde uygulanmasının tahvili devir alanlara bütük mesuliyet yükleyebileceği gibi, kanun koyucunun açık olarak düzenlemediği hususları, pay senetinden mahiyeti oldukça farklı olan tahvillere uygulamak hukuk tekniği bakımından mahsurlu görülmektedir ⁽³⁰⁾. Aynı kanaatin doktrinde hakim olduğu söylenebilir ⁽³¹⁾. Ancak haber verme borcu TTK m. 428'den çıkmaktadır. Bunun yerine getirilmemesi tahvil defteri tutma mecburiyetini pratikte ortadan kaldırabilir. Bu nedenle nama yazılı tahvillerin devrinin haber verilmesi mecburiyetini bedelin ödenmiş olup olmaması birde izahnamede tahvilin devrine AO'lüğün iştirak etmesi gerektiği hakkında hüküm bulunup bulunmayışına göre incelemek gerekir. Diğer taraftan hamiline yazılı tahvillerin dev-

(28) Y4HD, 5/11/1957 - 1258/6650 - AD. 1961/1 - 2.

(29) Arslanlı, AŞ, II, 285; Onsun, 171; Arar, 245.

(30) Arslanlı, AŞ, II-III, 285.

(31) Bkz. Domaniç, Kıymetli Evrak, 675; İmregün, AO, 311; Dozer, 216; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu) Ortaklıklar I, 575.

rinin haber verme borcu olup olmadığına da değinmek gerekecektir.

1) Hamiline yazılı tahvil senetlerinin devrini haber verme borcu:

Kaide olarak hamiline yazılı tahvil senetlerinin devrinin mu-teber olması için AO'lığa haber verme mecburiyeti yoktur. (TTK m. 428. 416/2)

Ancak hamiline yazılı pay senetlerinin aksine (TTK m. 409/2) Hamiline yazılı tahvil çıkarabilmek için tahvil bedelinin tamamen ödenmiş olması şart değildir ⁽³²⁾. Bu nedenle bedeli ödenmiş hamiline yazılı tahvillerle bedelleri tamamen ödenmemiş tahvillerin devrindeki haber verme borcunu ayrı ayrı incelemek gerekir.

a. Bedeli tamamen ödenmiş hamiline yazılı tahvil senetlerinin devrinin AO'lığa haber verme borcu:

Bedeli tamamen ödenmiş hamiline yazılı tahvil senetlerinin devrinin AO'lığa haber verme borcu yoktur. Bu netice hamiline yazılı senetlerin mahiyetinden çıkmaktadır. Ancak izahnamede AO'lık hamiline yazılı senetlerin devrinin kendisine haber verilmesini isteyebilir. Böyle bir düzenleme konulmuş olmasına rağmen tahvil hamili gerekli görülen haber verme borcunu yerine getirmemişse AO'lık BK'nun umumi hükümlerine göre uğradığı zarar ve ziyarı talep edebileceği kanısındayız. AO'lüğün bedeli ödenmiş hamiline yazılı tahvil senetlerinin devrine iştirakı, izahnamede şart koşulmuş olsa bile kanımızca hüsnüniyetli tahvil alıcısının haklarına helal gelmez başka bir deyişle böyle bir kayıt tahvil senedinin sıhhatine zarar vermez, ancak izahnameye uymayan devreden hamil zarar ziyarla mesul olur. Diğer taraftan bu tür bir kayıt hamiline yazılı tahvillerin tedavülünün kısıtlıyacağından AO'lüğün kayıtlamaya gitmesi tahvil satımını engelleyecektir.

Bedeli ödenmemiş veya kısmen ödenmiş tahvillerde ödenmiş kısma ait yukarıda belirttiğimiz bedeli ödenmiş tahvillere ilişkin hükümlerin uygulanması gerekir, ödenmeyen kısım için Bk. m. 173

(32) Arslanlı, AŞ. II, 286; Domaniç, Kıymetli Evrak, 676, Karşıt görüş, İmregün, AO, 311.

borcun nakli hakkındaki hükümler tatbik edilir. Bu durumda AO'lğun rızasının olması şartıda izahnamede konabilir (33). Ancak bedeli ödenmemiş hamiline tahvil ihracı. tahvilin kıymetli evrak vasfından dolayı, tahvil ihraç edenin zararına neticeler doğurabilir. Bu nedenle tatbikatta bu yola başvurulması tavsiye edilmemelidir.

2. Nama yazılı tahvil senetlerinde senedin devrini haber verme borcu:

Nama yazılı tahvil senetlerinin devrinin AO'lğa haber verme mecburiyetinden bahsedilebilir (TTK m. 428) Ancak bu mecburiyetin yerine getirilmemesi, tahvili devralan kişinin AO'lğa karşı alacaklı sıfatının kazanılmasına engel olmaz. Başka bir deyişle devrin AO'lğa ihbarının yapılmamış olması tahvili devralanın tahvilden doğan haklarına zarar vermez (34).

Genel olarak nama yazılı tahvillerde AO'lık devre iştirakı veya muvafakatini izahname ile mecburi kılabilir (35). (TTK m. 559/3) Bu durumda devrinin AO'lğın rıza ve muvafakatiyle gerçekleşir. Bedeli tamamen ödenmiş tahvillerde izahnamede aksi bir hüküm yoksa tahvili devreden AO'lğa tahvili devir alanın adını, soyadını, isteniyorsa şahısla ilgili diğer bilgileri vermek mecburiyetindedir.

AO'lık bedeli ödenmiş nama yazılı tahvilin yeni malikini tahvil defterine kayıt etmeden imtina edemez (36). Devir AO'lğa ihbar ve tevsik edildiğinde AO'lık tahvil defterine devri işlemek zordur. Çünkü buradaki zorunluluk AO'lıktaki alacağın temlikidir. (BK m. 126 vd) AO'lğın bedeli ödenmiş nama yazılı tahvillerin devrinde iştirakı hususunda izahnamede hüküm yoksa bu devir geçerlidir. (BK m. 162/1) AO'lık tahvil defterinde gerekli değişikliğin yapılabilmesi için, tahvil senedi ile birlikte temliknamenin ibrazını ister.

Bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı tahvil senetlerinde, ödenmemiş olan kısmın nakli borcun nakli hakkındaki BK m.

(33) Arslanlı, AŞ, II-III, 285.

(34) Arslanlı, AŞ, II-III, 286, bkz. Karşıt görüş için Onsun, 171, devrin AO'lğa ihbarını ister.

(35) Arslanlı, AŞ, II-III, 286.

173 ve devamına göre yapılır ⁽³⁷⁾. Bu durumda AO'lüğün muvafakatine ihtiyaç vardır. Aksi halde AO'luk yeni maliki (borçluyu) tahvil defterine kayıttan imtina edebilir. Bu halde nama yazılı tahvil sahibinin sorumluluğu AO'lığa karşı devam eder. AO'lüğün borcun devrine rıza ve muvafakati halinde tahvili devredenin sorumluluğu sona erer. AO'lüğün rızasının borcun devrinde asıl unsur olması TTK m. 428'in konuş amacınada uygun düşmektedir.

3. İtfaya tabi tahvillerde:

Vadeleri gelmiş veya itfaya tabi tutulan tahvillerde devir işlemine AO'lığa haber verme mecburiyeti ortadan kalkar. Çünkü bu tip tahvillerin tedavül kabiliyeti sona ermiştir ⁽³⁸⁾. Her iki neviden tahvil alacağın temliki hükümlerine göre devredilir. (BK m. 162 vd) Ancak tahvil alacak hakkından başka haklarda temin ediyorsa izahnamede belirtilen hallerde AO'lüğün iştiraki veya muvafakati aranabilir.

III — Tahvil sahibinin temerrüdü ve hukuki sonuçları:

Yukarıda da izah edildiği gibi tahvil alıcısının BK m. 208 göre taahüt ettiği tahvil bedelini ödemek ve kendisine verilen tahvil senedini teslim alma (kabzetme) borcu olarak iki asıl borcu vardır. Ancak bunların yanında yan borçları da vardır. Bunlar izahname veya taahütname yukarıdaki hususların dışında kararlaştırılabilen, tahvil senedinin devrinin ihbarı, değiştirilebilir tahvillerde, hakkın kullanılmasıyla ilgili hususlar olabilir. Ancak izahname ile tarafların bu borçları asli borç olarakta kararlaştırılabilir ⁽³⁹⁾.

Tahvil alıcısı tahvil satış bedelini ödememesi halinde temerrüde düşer.

Peşin satım, satış bedelini ya önceden veya satılanın teslimi anında ödenmesi gerekir ⁽⁴⁰⁾. Tahvil satış bedelinin ödenmemesi halinde TTK m. 406 ve devamı maddelerinin mi yoksa BK ilgili

(36) İmregün, AO, 311; Arslanlı, AŞ, II-III, 286.

(37) İmregün, AO, 311; Arslanlı, AŞ, II-III, 286; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu) Ortaklıklar I, 575.

(38) Arslanlı, AŞ, II-III, 286.

(39) Arslanlı, Ticari Bey; 407, 436.

(40) Tunçomağ, II, 150; Becker, Anm. 2/3 zu Art 214.

maddelerimi? uygulanması gerekir sorusu karşımıza çıkmaktadır. TTK 406 ve devamı maddeleri ve payların bedellerinin ödenmemesi halini düzenlemektedir. Bilindiği üzere pay senetleriyle tahvil senetleri arasında çıkarılış, şekil, amaç ve sahiplerine verdiği hak ve yetkiler bakımından oldukça farklılıklar vardır. Ayrıca TTK 406 ve 407 maddesinde açık olarak yer alan pay sahibinin borcuna uygulanacak hükümleri maddede hiç yer almayan tahvil sahibine uygulamak kanuna aykırılık teşkil eder kanısındayız. Bu nedenle TTK m. 1 ve TTK m. 25'de belirtildiği üzere tahvil sahiplerinin borçlarıyla ilgili hususlara BK'nunun ilgili maddelerinin uygulanması gerekir⁽⁴¹⁾. Yukarıdaki nedenlerden dolayı tahvil alıcısının temerrüdünde de BK'nun hükümlerinin uygulanması gerekir. Eğer izahnamede veya taahhütnamede bir ifa günü tespit edilmişse satıcının (AO) lığın sözleşmeden dönebilmesi için ayrıca bir süre tayini gerekmez⁽⁴²⁾. AO'lık geciktirilmiş tahvil satış bedelini ifa olarak kabule zorlanamaz.

Tahvil satış bedelinin ödenmemesi halinde temerrüdün hukuki sonuçlarını (AO'lığın hakları) şöyle sıralamak mümkündür.

1. Dönme:

Tahvil satıcısı, tahvil bedelinin alıcı tarafından ödenmemesi ve yukarıdaki şartların gerçekleşmesi halinde tahvil satım sözleşmesinden döndüğünü derhal tahvil alıcısına bildirmek mecburiyetindedir. (BK m. 211/2) Buradaki derhal tabiri BK m. 103 ve 187'de olduğu gibi beyanın gecikmeksizin yapılması anlamında kullanılmaktadır. Satıcıya karar verebilecek kadar bir zamanın geçmiş olması, derhal kelimesinin kapsamına girer⁽⁴³⁾. Maddenin amacı satıcının (AO'lığın) tahvil alıcısının temerrüde düşmesi anı ile dönme (fesih) hakkının bildirimi arasındaki fiyat değişikliğinden faydalanmasını önlemektir⁽⁴⁴⁾.

(41) Bkz. Aynı görüşte İmregün, Ticaret Hukuku, 454, Arslanlı, AŞ, II-III, 290, Arar, 252, Çevik, III, 157.

(42) Oser/Schönnerberger, Anm. 7 zu Art. 214; Becker, Anm 4 zu Art 214; No. 4.

(43) Tunçomağ, II, 151.

(44) Oser/Schönenberger, Anm. 8/9 zu Art 214; Becker, Anm 5/6 zu Art 214, Mad. 214, No. 5/6.

Eğer satıcı, satış bedelini almadan tahvil senedini teslim etmişse, (vadeli satımda) kaide olarak dönme hakkını kayıp eder ancak dönme hakkının kullanılması için izahnamede veya taahhütnamede açıkça dönme hakkının saklı tutulduğunun belirtilmiş olması gerekir (BK. 211/3).

2) Tazminat:

BK m. 212 ticari satımda ⁽⁴⁵⁾ temerrüde düşmüşse tazminatın nasıl hesaplanacağını gösteren bir düzenleme getirmiştir. Madde alacaklı temerrüdünü düzenleyen BK m. 92'den farklı bir düzenleme yapmıştır Böylece, yargıcın izni, tevdiye elverişli bir malın bulunmaması, alacaklıya haber verilmesi koşullarının yerine getirilmesini aramamıştır ⁽⁴⁶⁾. Sadece objektif iyi niyet esasına yolama yapmıştır. Tahvil alıcısı tahvil bedelini ödemede temerrüde düşerse satıcı tazminat isteme hakkına sahiptir. Bu tazminatın BK. 212/II'ye göre hesaplanması gerekir. Hernekadar TTK m. 25/II ticari satışta alıcının temerrüdünü genel olarak düzenlemişse BK. 212/II ticari satımın konusunun borsa ve piyasada fiyatı bulunan bir mal için düzenlediğinden, bu özel düzenlemenin TTK m. 25/II'de genel düzenlemeden önce tatbiki gerektiği kanısındayız. BK m. 212/II e göre satılan borsada kayıtlı olan veya cari fiyatı bulunan emtiadan ise, satıcı bunu diğerine satmaya muhtaç olmaksızın satılanın semeni ile tediye için muayyen olan vade gününün fiyatı arasındaki farkı zarar ve ziyan olmak üzere alıcıdan talep edebilir. Ancak burada tazminatın hesaplanacağı yer kavramında, ödeme yerinin esas alınması gerekir ⁽⁴⁷⁾.

3) Faiz:

Taksitli satışlardan farklı olarak peşin tahvil satımında tahvil alıcısı temerrüde düşerse tazminatın yanısıra temerrüt anından itibaren ayrıca birde temerrüt faizi ödemek zorunda kalır (BK m. 210/11). Buradaki temerrüt faizinin yüksekliği, ticari işlerdeki temerrüt faizini saptayan (TTK m. 9/II) göre % 10 dur ⁽⁴⁸⁾.

(45) Domanıç, Kıymetli Evrak, 653 vd. tahvilin ticari borç ve iş niteliğinde olduğunu belirtir.

(46) Tunçomağ, II, 70/71, 153.

(47) Oser/Schönenberger, Anm. 4 zu Art. 215.

(48) Domanıç, Kıymetli Evrak, 653.

4) Tahvil senedinin iptali:

Tahvil alıcısının taahüt ettiği bedeli ve bakiyesini izahnamede beyan edilen vadede veya talep halinde ödemekle yükümlü olduğunu belirtmiştik. Tahvil alıcısı tahvil bedelini vaktinde ödemizde temerrüde düşerse AO'luk yukarıda belirtildiği üzere peşin satımda dönme ve tazminat; taksitli satışta ise dönme, veya tazminat ve temerrüt faizi talep haklarını kullanabilecektir. O'lüğün diğer bir imkânında tahvil senedini iptal yetkisidir (49). İptal kararını yönetim kurulu verir. Böylece tamamen ödememiş tahvil hamilinin tahvil senedini iptal edebilir. Senedin iyi niyetli üçüncü kişilerin eline geçmiş olması iptale engel teşkil etmez (TTK m. 573). Ancak bzcce iptal hakkının izahnamede ve taahütnamede açıkca saklı tutulmuş olması gerekir. Yoksa TTK m. 407 ve devamı maddelerinde yer alan pay senetlerinin iptali hakkındaki hükümlerin doğrudan doğruya tahvillere tatbiki uygun değildir (50). Çünkü tahvil sahipleriyle, pay sahiplerinin taahütlerini yerine getirmemede AO'lüğün menfaatlerinin derecesi farklı olduğu gibi, taahütte bulunanlar içinde menfaat ve sorumluluklar farklıdır. İzahnamede taahütlerini yerine getirmede temerrüde bulunan kişilere TTK m. 407 ve devamı hükümlerinin tatbik edileceği sarih olarak belirtilmişse artık bu halde yukarıda belirtilen iptal kararını almaya AO'lüğün yönetim kuruluna yetki vermiştir denebilir.

TTK m. 407 dende anlaşılacağı gibi izahnamede saklı tutulmuşsa tahvil senedinin iptali hakkındaki kararı O'lüğün yönetim kurulu verir ve iptal edilen tahvil senetleri ele geçmiyorsa iptal kararı TTK m. 37'de öngörülen şekilde ilan edilir. Tahvil hamilinin yönetim kurulu kararı aleyhine iptal davası açabileceği gibi haksız karar nedeniyle uğradığı zararlarındanda tazminini AO'luktan talep edebilir. Şayet tahvil ihraç eden AO yukarıda belirtildiği şekilde TTK m. 407 ve devamı maddelerinin tatbikini taahütname ve izahnamede sarih olarak saklı tutmamışsa AO'luk doğrudan doğruya mahkemeye başvurarak bu sefer TTK m. 573 ve devamı maddelerine göre tahvil senedinin iptaline gitmelidir. Mahkemeye müracaat ederek bedeli ödenmeyen tahvilin iptalini AO mahkemeden istiyebilmelidir. Tahvil bedelinden öde-

(49) Domaniç, Kıymetli Evrak, 696.

(50) Aynı görüş, Arslanlı, AŞ, III, 290.

nen kısmı senet üzerinde yazılı ise senedin üçüncü şahıslara devir edilmiş olması senedin iptal edilmesine engel teşkil etmez ⁽⁵¹⁾. (TTK m. 571, BK. 169) senedi devralan kişi iptali önlemek isterse bakiye borcu AO'lığa hemen ödemek mecburiyetindedir. Ancak izahnamede aksi bir hüküm yoksa ve tahvil alıcısının AO'lığa bu borcu ödemede AO'lığın özel bir menfaati yoksa AO'lık üçüncü şahsın ödemesini reddedemez (BK m. 67) Tahvil bedelinin tamamının muaceel olması halinde üçüncü kişinin kısmı ödeme talebini AO'lık reddedebilir. (BK m. 68) Tahvil senedinin iptali halinde iptal masrafı ve temerrüt faizi ödenmiş senet bedelinden düşüldükten sonra geri kalan miktar tahvil hamiline iade edilir. Senedin hamiline yazılı olması veya sahibinin bulunamaması halinde TTK m. 575 göre müddet verilerek senedin iptal edileceği ilan edilir. İlanın TTK m. 576 da belirtilen şekilde yapılması gerekir.

5. Cezai şart:

Tahvil bedellerinin ödenmemesi halinde **izahnamede veya tahvünamede cezai şartta konmuş olabilir** ⁽⁵²⁾. Temerrüt halinde cezai şartta talep edilebilir (BK m. 158, TTK m. 24)

(51) Domanıç, Kıymetli Evrak, 696;

(52) Arslanlı, AŞ, II-III 290; Arar, 252.

KISALTMALAR

- AO : Anonim Ortaklık
AŞ : Anonim Şirket
BK : Borçlar Kanunu
Bkz. : Bakınız
Hafta II : II. Banka ve Ticaret Hukuku Haftası, Ankara, 1962
Hafta III : III. Banka ve Ticaret Hukuku Haftası, Ankara, 1964
HD : Yargıtay Hukuk Dairesi
MK : Medeni Kanun
TTT : Türk Ticaret Kanunu

BİBLİYOGRAFYA (*)

- AKINTÜRK, : Satım Aktinde Hasarın İntikali. Ankara 1966.
ARAR, K. : Kara Ticaret Hukuku, Şirketler Hukuku, Ankara 1952.
ARSLANLI, H. : Anonim Şirketler, II - III Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller. İstanbul 1960 (AŞ II - III)
ARSLANLI, H. : Ticari Bey. İstanbul 1955 (Ticari Bey)
BECKER, H. : Kommentar zum schweizerischen Obligationsrecht 1. Abteilung 2. Aufl. Bern 1941. Kommentar zum Obligationsrecht II. Abteilung 1. Aufl. Bern 1934.
BOZER, A. : Bankacılık için Kıymetli Evrak Hukuku Bilgisi. Ankara 1978.
ÇEVİK, O. : Anonim Şirketler, 3. Kitap İstanbul
DOMANIÇ, H. : Kıymetli Evrak Hukuku, İlaveli 2. Bası, İstanbul 1975 (Domanıç, Kıymetli Evrak)
DOMANIÇ, H. : Tahvil Senetleri, BATİDER, C. VII, Sayı 2, s. 312 vd.
ENNECCERUS - NIPPERDEY : Allgemeiner Teil Des Büregerlichen Rechts, 15 Aufl. Tübingen 1959.
EREM, T.S. : Anonim Şirketler. 2. Bası, İstanbul 1969 (AŞ)

(*) Yollamalar kural olarak sadece yazarların soyadı anılarak yapılmış, birden fazla kitap ya da incelemesi bulunanlarda ise yollamanın kısaltılış biçimi yanda parantez içinde gösterilmiştir.

- EROLGAÇ, Y. : Hisse Senetleri ve Tahviller Bunlara İsbetli Yatırım Yapmanın Yolları. İstanbul 1976.
- FEYZİOĞLU, F.N. : Borçlar Hukuku 2. Kısım Akdın Muhtelif Nevileri C. 1, 3. Bası, İstanbul 1978'
- HECK, P. : Gründris des Schuldrechts Unveränderter Nachdruck, Tübingen 1958.
- İMREGÜN, O. : Anonim Ortaklıklar 3. Bası. İstanbul 1974 (AO)
- İMREGÜN, O. : Kara Ticaret Hukuku Dersleri. 3. Bası İstanbul 1977 (Ticaret Hukuku)
- NADAROĞLU, H. : Menkul Kıymetler Borsası, III. Hafta s. 319 vd. Ankara 1964.
- OHRİ, İ. : Menkul Kıymetler Borsası, III. Hafta, s. 343 vd. s. 319 vd. Ankara 1964.
- ONSUN, K.Ş. : Ticaret Şirketleri, Ankara 1949.
- OSER/SCHÖNENBERGER : Kommentar zum Obligationen Recht. Spezial Teil 2. Aufl. Zürich 1936.
- SCHWARZ, A. : Satış Aktinde Hasarın İntikali, AÜHFM, 1947, s. 163. vd.
- TEKİNALP, Ü. : (Poroy/Çamoğlu) Ortaklıklar Hukuku, 2. Bası 1975, C. I ve II içinde Tekinalp (Poroy/Çamoğlu) Ortaklıklar I ve II
- TUNÇOMAĞ, K. : Borçlar Hukuku, C. I, Genel Hükümler 5. Bası, İstanbul 1972 (C. I)
- TUNÇOMAĞ, K. : Borçlar Hukuku, C. II, Özel Borç İlişkileri 2. Bası, İstanbul 1974 (C. II)